

MUISTIO

Näytön paikka! Pyöreän pöydän keskustelu 16.2.2024

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Itlan järjestämässä tilaisuudessa keskusteltiin lasten ja nuorten psykososiaalisten menetelmien valinnan uusista kansallisista linjauksista. Hyvinvointialueiden esiintuomat kokemukset ja näkemykset tukevat palvelureformin työstämistä.

Tilaisuudessa puhuivat STM:n erityisasiantuntija **Elina Vesterinen**, erityisasiantuntija **Liisa Jokinen** ja erityisasiantuntija **Petra Kokko**, Itlan johtaja **Petra Kouvonon** ja tieteellinen toimittaja **Noora Seilo** sekä viiden eri hyvinvointialueen edustajat. Lisäksi keskusteluun osallistui 18 eri hyvinvointialueen ja THL:n edustajia.

Kansallinen palvelureformi vahvistaa palveluiden vaikuttavuutta

STM kertoi tilaisuuden alussa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelureformista ja sen etenemisestä. Reformissa muun muassa uudistetaan säädöksiä ja kansallisen ohjauksen ja hyvinvointialueiden toimintatapoja sekä lisätään alueiden välistä yhteistyötä.

Lainsäädännön uudistamisella pyritään turvaamaan lasten ja nuorten yhdenvertainen pääsy vaikuttaviin psykososiaalisiin hoitoihin perustason palveluissa. Muutoksia on tulossa terveydenhuollon keskittämisesetukseen, sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämislakiin sekä yhteistyöalueiden sopimusmenettelyyn.

STM painotti vaikuttavuuden merkitystä lasten ja nuorten psykososiaalisten menetelmien arvioinnissa ja valinnassa. Tarkoituksena on muun muassa selvittää, suunnitella ja säätää menetelmien arvioinnin kansalliset vastuut ja toimijat. Uudistusta valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa.

Menetelmien käyttöönottoon tarvitaan kansallista tukea

Itla korosti puheenvuorossaan, että tutkitusti vaikuttavien menetelmien pitäisi olla saatavilla yhdenvertaisesti ja niiden ylläpitoa tulisi tukea kansallisesti. Menetelmän käyttöönotto on pitkä prosessi, jonka onnistuminen edellyttää pitkäjänteistä suunnittelua, toteutusta ja seurantaa. Menetelmien valinnassa on huomioitava menetelmän vaikuttavuus, mutta myös sen sopivuus käyttöympäristöön.

Tutkitusti vaikuttavien menetelmien onnistunut käyttöönotto voi vähentää muun muassa hukkainvestointeja ja lisätä työntekijöiden sitoutumista työhön. Itla tarjoaa hyvinvointialueille menetelmäarvioita, implementointioppaan, koulutuksia ja työvälineitä menetelmien käyttöönoton tueksi.

Hyvinvointialueiden nostamat tarpeet psykososiaalisten menetelmien valinnalle

Hyvinvointialueiden puheenvuoroissa ja tilaisuuden aikana käydyssä keskustelussa avattiin alueiden nykytilannetta ja tarpeita menetelmien valinnan osalta. Alla tiivistetty yhteenveto.

1. Vaikuttava tuki lapsille, nuorille ja perheille

Keskustelussa tunnistettiin tarve tutkitusti vaikuttaville menetelmille. Menetelmiä toivottiin hoidon kaikkiin portaisiin ennaltaehkäisystä lähtien. Tutkittua tietoa kaivattiin menetelmien vaikuttavuudesta sekä niiden sopivuudesta erilaisista kulttuureista tuleville ja eri kieliä puhuville lapsille, nuorille ja perheille. Lisäksi toivottiin tietoa menetelmiin koulutetuista työntekijöistä ja kouluttajista yli yhteistyöalueiden.

Toisaalta keskustelussa todettiin, etteivät palvelujärjestelmässä toteutettavat menetelmät ratkaise yksinään mielenterveyskriisiä. Tarvitaan toimenpiteitä, joilla voidaan tukea vanhemmuutta ja turvata lasten ja nuorten kehitysympäristöjen vakaus.

2. Hyvinvointialueiden tilanne ja tehtävät

Monet hyvinvointialueet kertoivat huomanneensa, että menetelmien juurruttaminen on vaativa ja pitkä prosessi. Tutkitusti vaikuttavien menetelmien valinnassa tulisi aina huomioida alueiden tilanteet ja lähtökohdat. Erityisesti työvoimapula ja lastensuojelun tilanne puhututtivat.

Alueet kertoivat, ettei heillä ole resursseja ottaa käyttöön useita menetelmiä samanaikaisesti. Kun uusi menetelmä otetaan käyttöön, pitäisi joistakin tehtävistä tai vanhoista työskentelytavoista luopua.

Keskustelussa toivottiin, että hyvinvointialueiden lakisääteisiä tehtäviä tarkasteltaisiin kokonaisuutena. Lakisääteisiä tehtäviä on runsaasti alueiden resursseihin nähden, joten vaikuttavuudeltaan vähäisempien tehtävien poistamista toivottiin.

Hyvinvointialueet ovat kehittäneet vaihtelevasti erilaisia rakenteita ja hyvinvointialueiden tasoista yhteistyötä menetelmien käyttöönottoon liittyen. Alueellisesti rakentuneet selkeät rakenteet ja prosessit sekä koordinaatio nähtiin välttämättömiksi menetelmien käyttöönoton kannalta.

Keskustelussa toivottiin, että alueilla olisi mahdollisuus jakaa kokemuksiaan menetelmien käyttöönotosta ja juurruttamisesta myös jatkossa.

3. Kansallinen koordinointi

Hyvinvointialueet toivoivat menetelmien arvioinnin, seurannan ja koulutuksen kansallista ja yhteistyöalueiden tasoista koordinointia. Samalla todettiin, että alueille pitäisi jäädä myös omaa autonomiaa. Kansallisessa koordinoinnissa tulisi huomioida myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita täydentävät järjestöt ja yksityiset palvelutuottajat.

Alueiden päätöksentekoon kaivattiin tukea: mitä tutkitusti vaikuttavia menetelmiä kannattaa valita ja ottaa käyttöön?

Useissa puheenvuoroissa painotettiin, ettei menetelmän valintaa tulisi erottaa järjestämisvastuusta. Esimerkiksi keskittämisasetuksen pohjalta voitaisiin perustaa lasten ja nuorten mielenterveyden menetelmäkeskuksia yhteistyöalueille, yliopistosairaaloiden yhteyteen.

Keskustelussa nousi myös esiin toive siitä, ettei kansallisessa menetelmien valinnassa erotettaisi aikuisten, nuorten ja vanhusten menetelmien valintaa toisistaan tai sosiaalihuollon menetelmien ja terveydenhuollon menetelmien valintaa toisistaan. Samaten toivottiin, että perustason ja erikoissairaanhoidon työskentelyä katsottaisiin kokonaisuutena.

4. Perusopintoihin menetelmien käyttöönottoon liittyvää koulutusta

Menetelmien käyttöönottoon liittyvä koulutus nähtiin tarpeellisena lisäyksenä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten perusopintoihin. Keskustelussa pohdittiin, että se voisi mahdollisesti vahvistaa menetelmien juurtumista.

Keskustelutilaisuus oli osa Itlan [Kansallinen implementointiosaaminen lasten ja nuorten kasvun tueksi -hanketta](#), jota STM rahoittaa. Hanke tuottaa uusia välineitä lasten ja nuorten psykososiaalisten menetelmien arviointiin ja valintaan sekä tukee ammattilaisten ja päättäjien menetelmien käyttöönottoon liittyvää osaamista.